

The Journal of Academic Social Science Studies

International Journal of Social Science

Volume 6 Issue 2, p. 565-592, February 2013

**TUĞRUL TANYOL'UN ŞİİRİNDE BOŞLUK PROBLEMİ:
ÖZNENİN TANRISI SES-VARLIK: KENDİNDE ŞEY, TANRI
PARÇACIĞI**

*THE SPACE PROBLEM IN THE POEM OF TUĞRUL TANYOL: THE GOD OF
THE SUBJECT, SOUND- EXISTENCE: THING IT ITSELF, GOD PARTICLE*

Yard. Doç. Dr. İmran GÜR

Namık Kemal Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Yeni Türk Edebiyatı Ana Bilim Dalı

Abstract

The space problem in the poems of Tuğrul Tanyol implies a query about the location problem of the postmodern subject, the location whose concrete existence is determined by the subject and the god of the subject which arises by the displacement of the fiction and the real implies the sound-existence. The sound entity is a ruling sound who has an image awareness in substance in the area of intellectual property which remains in possession of the field of the awareness of the subject. The sound-existence area which is the perception of the process of formatting the presence of concrete of the area of intellectual property has been established over the idea of the fictiveness of the subject's reality. "Thing in itself" is the real meaning of sound-entity that is in the location of explaining problem of the subject and as the justification was

given to the him-herself of the human. The space is the problem of non-analysing and non-explaining the relationship between the concrete entity which discerns the materializing in the field of mental entity in a passive position and sound-existence. The space, which we meet at Tanyol is placing the subject to the one of the two existences that is explaining the concrete entity of the mental existence and to be witness of the moment of understanding the moulding of it is becoming the itself of the position that is combining the subject with the nihilism due to the deprivation of ability to analyze the rationale of its occurrence. The same location places the poems of Tanyol to the witness location of the own consciousness of the subject The sound-entity is visual justification of the formation of the poem and the meaning in the process of conformation, the God of the entity namely is becoming the itself of the entity. This attitude which is identified with postmodern narration and the attitude of poetry is representing the attitude which is identifying with the attitude of the fictional creation of aestheticism that he attests to the occurrence with his own entity. Its is possible to describe the poems of Tanyol which are interrogating the subject as a decision problem, as a exception of the center about occurrence in the field of intellectual property,shrink to a nullity of the field of concrete entity and the space locations as identifying with the awareness of age and in the location of center researching..

Key Words: space, sound-existence, think it itself, God, center

Öz

Tuğrul Tanyol'un şiirlerinde boşluk problemi, postmodern öznenin konum sorunuyla ilgili bir sorgulamayı ve öznenin kurgusunun somut varlığını belirlediği konumunu, kurgunun gerçeğe yer değiştirmesiyle ortaya çıkan öznenin tanrısı ses-varlığı ifade etmektedir. Ses varlık özünde bir imge bilinci olan öznenin bilincine hâkim olan zihinsel varlık alanındaki hâkim sestir. Zihinsel varlık alanının somut varlığı biçimlendirme sürecinin algısı olan ses-varlık alanı öznenin gerçeğinin kurgusallığı düşüncesi üzerine kurulmuştur. Boşluk zihinsel varlık alanındaki gerçekleşmeyi edilgen bir konumda ayırt eden öznenin somut varlığıyla ses-varlık arasındaki ilişkiyi çözümleyememe, onu anlamlandıramama sorunudur. "Kendinde şey" öznenin anlamlandırma sorunu konumunda bulunan ses-varlık'ın vahiy bilincine karşılık geldiği gerçek anlamı ve insanın kendisinde verili, gerekçenin kendisidir. Tanyol'da gerekçe sorusu olarak karşımıza çıkan ve özneyi birbiriyle uyumsuz iki varoluştan zihinsel varoluşun somut varlığı anlamlandırma, ona biçim vermesini anlama anına tanıklık etme konumuna

yerleştiren boşluk, özneyi oluşun gerekçesini çözümleme yetisinden yoksunluğu nedeniyle hiçlikle birleştiren konumun kendisi olmaktadır. Aynı konum, Tanyol'un şiirlerini öznenin kendi bilincinin tanıklığı konumuna yerleştirmektedir. Ses-varlık şiirin ve biçimlenme sürecinde anlamın oluşumunun görüntüsel gerekçesi, varlığın tanrısı yani nedenin kendisi olmaktadır. Tanyol'u postmodern anlatı ve şiir tutumuyla özdeşleştiren bu tavır, Tanyol'un oluşa kendi varlığıyla tanıklık ettiği kendi varoluşunun estetizmin kurgusal yaratma tavrıyla özdeşleşen tutumunu ifade etmektedir. Özneyi zihinsel varlık alanındaki oluş, somut varlık alanının hiçleşmesi ve boşluk konumlarının üçünde birden konumlanan bir merkez dışılık yani irade problemi olarak sorgulayan Tanyol'un şiirlerini çağ bilinciyle özdeşleşen, merkez arayışı konumunda tanımlamamız mümkündür.

Anahtar Sözcükler: boşluk, ses-varlık, kendinde şey, tanrı, merkez

İlk şiirleri, İkinci Yeni'nin şiir atmosferinde yayımlanan Tuğrul Tanyol'un şiirleri için söylenebilecek en kapsayıcı ifade şiirlerinin imge üzerine kurulmuş olmasıdır. Tanyol ilk şiirlerini 70-80 arasında yayımlayanlarla birlikte 80 kuşağı olarak adlandırılan ve birbirlerinden farklı şiir tercihlerinden oluşan şairlerin bir kısmıyla birlikte imgeci şiir içinde değerlendirilmektedir. Asiltürk, 80 kuşağıyla "*şiirlerini yetmişlerde yazmaya başlayan fakat 80'lerin başlarında yeni bir şiir için mücadele eden, birlikte dergiler çıkarıp dönemsel tartışmalara girenleri*" (Asiltürk, 2006: 67) kasteder. Şiirin kendine özgü varlık alanı ve bu varlık alanının postmodern çağa özgü anlam oluşumunun basamaklarına karşılık gelen 80 sonrası Türk şiir poetikasının genel özelliklerini ise Asiltürk şu şekilde ifade etmektedir:

Politikleşip sloganlaşan ve gündem dışı kalan şiiri gündeme çıkarmak, araç değil, amaç hâline getirmek, şiirin kuramsal ve güncel sorunlarını tartışmak, amacını belirlemek, çok boyutlu okunmasını sağlamak, bunu yaparken poetik sınıflamalardan kaçınmak, şiir geçmişine sahip çıkmak. (Asiltürk, 2006: 67)

"İmgeci şiir" denilen ve Tanyol'un şiirlerinin de dâhil olduğu bu poetik tutum, iki büyük bilinç duvarının, skolastik ve ideolojik duvarların yıkılmasının sonucu olan çağımızın insanı postmodern öznenin bilincinin kendisini ifade etmektedir. Öznenin öteki özelliklerinin de etrafında toplandığı en belirgin niteliği, iki büyük bilinç duvarı olan skolastik ve ideolojik bilincin ikisini de yaşayan fakat ikisi de olmayan merkezsiz kişi olmasıdır. Öznenin merkez sorunu, onu bir taraftan büyük tarihsel ikilem sorununun sonucu merkezinde ne skolastik kulun tanrısı ne de ideolojik bireyin benliğinin bulunmadığı fakat ikisi birden olabileceği iddiası yaparken diğer taraftan bir

seçenek olma konumuna yerleştirmektedir. Öznenin tarihsel ikilemin sonucu olması, insanlık tarihinde tarihsel bilincin ulaştığı son insan, son bilinç ya da son nokta olmasını ifade etmektedir. Buna göre özne insanlığın kendi tarihinin iki büyük tercihinin ikisini birden gören, bu iki seçeneğin her birinde, yani merkezsizlikte ara alanda yaşamayı sürdüren bir bilinçtir. Öznenin merkez sorunu, onun skolastizmle ideolojizm arasındaki "boşluk"ta imge bilincinde tam karşılığı bulunan "ara alan"da konumlandığını göstermektedir.

1. Tuğrul Tanyol'da İmge Bilinci, Postmodern Özne, Boşluk İlişkisi

Öznenin konum sorunu olarak karşımıza çıkan "boşluk" ya da "ara alan" problemi, en önemli örnekçesini kendisi bir yaratma bilinci olan estetizmde (Tunalı: 2000: 25) edebi eserin durduğu noktayla aynı konumda bulmuş olmaktadır. İmgenin oluşumunda çözümlenemeyen ara alan, edebi eseri somut bir varolan yapan şeyin kendisidir.

Bir uçta biçim, şekil, görüntü gibi en elle tutulur ve maddesel yönleriyle, duyuları (özellikle görmeyi); öteki uçta ise hayal, düş, hülya mecaz gibi en soyut ve maddesellikten uzak yönleriyle, zihinsel süreçleri-düşünme-anımsama- gibi temel anlamlar. Bir de sanki bu iki uç arasında bir ara alan, bir başka deyişle imgenin öykünme, benzerlik, örnek alma-örnek olma ve eğretileme gibi anlamlarını içeren bir 'geçiş bölgesi' var." (Atakay, 2004: 9)

Edebi imge çözümlemesinde karşılığı Atakay'ın ifade ettiği "geçiş bölgesi" olan, "ara alan" olarak ifade edebileceğimiz durum, öznenin bilincinde bütün varlığıyla kendisini ortaya koyan tarihsel "boşluk" problemidir. Bu problemin insanda kesin çizgilerle ortaya konulmasını kendisi bir yaratma alanı olduğu için "boşluk"u en iyi şekilde tanımlamamıza neden olan edebiyatın kendisine ve estetizm modelinin gerçekte insanın kendisini ortaya koyma bilinci olduğunu anlamamıza imkân veren öznenin estetizm temelli varoluşuna borçluyuz. Öznenin konum sorunu biçiminde karşımıza çıkan boşluk problemi insanlığın bugün geldiği noktadan kendisini yeniden tanımlamasına kendi varlık alanını kesin çizgilerle yeniden oluşturmasına ve tarihsel yanılgılarını çözümlemesine imkân veren bir tercih olduğunu göstermektedir. Bu, özneyi özne yapan şeyin boşlukta, ara alanda duruyor olmasının doğru anlaşılmasıyla çözümlenebilecek ciddi bir dönüm noktasını işaret eden seçim sorunu olmaktadır.

Tuğrul Tanyol'da imge bilinci, öznenin varlık alanına, varoluşuna, bilincine karşılık gelecek şekilde imge bilincinin insanın varlık alanıyla özdeşleşmesiyle, öznenin varlık olarak kendi alanının tamamını kapsamıyla ilgili bir yaşam alanı konumundadır. Bu durumu somut insanın yaşamı, Tanyol'un şiirinin kendisidir ya da

ortaya çıkan şiirsel alan yaşamın kendisidir şeklinde ifade etmemiz mümkündür. Bu aynılışmada estetizmin sınırları içinde değerlendirilen imge bilinci, çağımızın somut insanının varlığının ifadesi, yaşama biçiminin karşılığı olmaktadır. Buna göre, şiirsel yaratma alanında bulunan özne yaşamdaki somut insan postmodern özne; yaratılan şiir, somut yaşam anının deneyimi; şiirin ortaya çıkma sürecinin karşılığı olan ikili varoluş öznenin biri somut varlık alanındaki varlığı diğeri zihinsel varlık alanında bulunan kurgusal alanıdır. Bu durumuyla özne estetizmin model alındığı gerçek insan bilincinin kendisidir. Bu bilinci, “imge bilinci” kavramıyla karşılamak mümkündür. Buna göre gerçek yaşamdaki öznenin yaşamı tıpkı edebi eserdeki gibi, kurulmakta olan bir yapı, özne bu yapıyı kuran bilinç, yaşam ise edebi eserde anlamın oluşum sürecinde kendisini ortaya koyma işleyişinde olduğu gibi devam eden kurulmuş öyküselliktir. Fark, edebi eserin sanatçının kurgusu olmasında ve sanatçının kurduğu şeyin kurgu olduğunu ayırdedecek yetiye sahip olmasındadır. Fakat gerçek yaşamdaki homo-logos olan öznedeki durum böyle değildir. Çünkü öznenin bilinci canlıdır ve bulunduğu konunun “ara alan”, “boşluk” olduğunu bilmediği ve konumu nedeniyle kendisini denetleyecek bir merkeze, yetiye sahip olmadığı için de kendi kurgusunun ya da kendisini aşan büyük kurgunun –süreç- (Aktaran: Üşür, 1997: 80) biçim verdiği bir kurulan durumunda bulunmaktadır.

Tanyol’un şiiri postmodern öznenin gerçeği olan imge bilincinin ürettiği bir kavram olan ses ve sesin ontolojik (varlıksal) anlamını ortaya koymaktadır. Ses-varlık estetizmde yalnızca şiirin karşılığı olurken öznedeki kurulmuş gerçeğin anlamı yarattığı yaşantı ya da kurgusallığın gerçekle özdeşleştiği görüntünün alanına karşılık gelmektedir. Fakat Tanyol’un şiirlerinde öznenin “boşluk” sorunu zihinsel varlık alanının kurgusuyla yaşam alanındaki zıtlığı yani öznenin bilincinin kendisini sorgulayan bir sorgu bilincine dönüşmekte bu nedenle de iki varlık alanının ortasında konumlanan öznenin boşluğunu görebilecek konuma ulaşmış olmaktadır. Bu gerekçeyle Tanyol’un şiirinde postmodern öznenin ontolojik yaşamı epistemolojik bir zemine oturtulmakta, şairin durduğu yer olan boşluk fark edilmekte ve sorgulanmaktadır. Tanyol’un öznesinin bu konumu postmodern şiirin zihinsel varlık alanına sıkışan kurgusal alandaki oluşu, zihinsel varlık alanında vücut bulan kurgusal gerçekleşmeyi seslendiren tutumundan ayrılmakla birlikte sorgusu, kurgusal alanın ses-varlık’ın, şiirin kendisini gerçekçe halinde algılamasıyla postmodernin üst sınırına geri dönmektedir. Bu özelliğiyle Tanyol’un öznesi, biri skolastik tutumun kabulü, diğeri bireyin çıkışsız aklının ikisini birden ortaya koyan, ikisi birden olma iddiasında bulunan fakat ikisi de olamayan tutumuyla aynılışmaktadır. Dolayısıyla Tanyol’un şiirinde Postmodern tutumdaki oluşu sorgulamak yerine deneyimin o olduğunu kabullenmekten kaynaklanan ve kurgusal bilincin gerçekle yer değiştirmesinin nedeni

olan kabullenmeyle –skolastik kabul- somut maddi varlığın kurgusallıkla çelişen tavrının –ideolojik sorgu- ikisi de mevcuttur. Özne ikili durumunun farkında olan konumu nedeniyle ikisini de görebileceği bir zeminde –“boşluk” konumlanmış olmaktadır. Tanyol’da öznenin üçlü konumu olarak ifade edeceğimiz bu tutum boşluk probleminin irade eksikliği olduğunu ortaya koymaktadır. Bu, postmodern öznde insanın varlık alanını belirleyen ve Tanyol’un sorgulamasında her biri ortaya konulan beş temel özelliğin, inanç, akıl, irade, nefis (benlik) ve sosyal konum kavramlarının öznedeki durumuyla tarihsel bilinçler olan skolastik ve ideolojik bilinçlerdeki durumunu da ortaya koyar mahiyettedir. İnsan bilinci bu beş temel unsurun toplamından oluşmaktadır.

Öznenin de dâhil olduğu insan bilincinin skolastik kul ve ideolojik birey bilinçlerindeki durumları öznenin konumunu anlamak için önem arz etmektedir. Skolastik tutum, beş temel özellikten inancın sorgulanmadan kabul edildiği dolayısıyla aklın dinamik konumda özgür bir sorgulama için değil, statik konumda inancın emrine verildiği durumunu karşılamaktadır. Akıl bu konumda inancın kabullenicisi; nefis (benlik) ise kendisiyle genel kabuller arasındaki çatışmanın sonucu olmakta, genel kabuller, ötekileşmiş bilinç konumunda bulunduğu için inanç ötekinin nefis (benlik) üzerindeki hâkimiyetini ifade etmektedir. Kişinin bilincini belirleyen hâkim unsur, sosyal konum yani ötekileşmiş inançtır. Öznenin boşluk alanı olan irade ise bu konumda inanca dönüşmüş, sosyal konuma devredilmiş benliğin yetkisizliği; yetersizliği durumunu ifade etmektedir. Bireyin bilinci olan ideolojik tutumda ise nefis (benlik) inancın yerini almış olmaktadır. Akıl, benliğin emrinde statik bir konum alırken, inanç benliğin aklı statikleştirdiği durumun kendisi; sosyal konum ötekileşmiş benlik olmaktadır. İrade, kişinin bir yetersizlik, yeti kaybı olduğu ötekileşmiş benlik konumundadır. Her iki tutumda da eksik unsur, aklın dinamizmini ve dinamik bir sorgu bilinci olma özelliğini yitirip statikleşmesi sonucu insanın bir yeti kaybı olduğu iradedir. Öznenin konumu Kant’ta iki farklı akıl konumunda sabitlenen iki tür bilincin tescillenmiş biçimi (Kant: 2002) olarak görülmektedir. Nietzsche’nin iradi tutumunda ise iki akıl arasındaki “boşluk” ortaya konulmuş, Nietzsche’nin varlığı, Kant’taki boşluğu irade konumunda ortaya çıkarmış olmaktadır. (Nietzsche, 2002: 292) Öznenin durumu, tarihsel iki insan bilincinin boşlukla birlikte üçlü konumuyla insanın varlık alanında, bilincinde ortaya konulmuş olduğunu göstermektedir. Özne bu üçünün toplamıdır. Değişmeyense dinamik akılla (sorgu bilinci) varolan iradi tutumun öznde de bulunmamasıdır. Bu noktada estetizmin yaratma bilincini iradi bir tutumun örnekçesi olarak kullanan Nietzsche’nin (Megill, 2008: 490) iradesi kurgusallığa hizmet etmektedir. Nietzsche’nin insan yaratmalarını (estetizm) irade karşılığında kullanması (Nietzsche: 2005: 67) yaratmanın iradeyle ilişkisini somutlamış olmaktadır.

Tanyol'un şiirinde imge bilincinin temel unsuru olan ses-varlık, öznenin bozulmamış, ötekileşmemiş benliğine, -özbenlik- karşılık gelen bir konuma yerleşmiştir. Ses-varlık Kant'ın bilinemez olduğunu söylediği "kendinde şey"i karşılayan varlık alanıdır. Ses-varlık, beş temel özellikten -inanç, irade, akıl, nefis (benlik), sosyal konum- oluşan insanın varlık özelliklerinden "benlik"e karşılık gelmektedir. Fakat bu benlik dışarıya kapalıdır. Akıl, inanç, irade, sosyal konum toplamından, bilinç durumlarından etkilenmeyen "masumiyet alanı" konumunda bulunmaktadır. Bu alana dış etkiye kapalılığı, kişinin en özgün kendi iç sesi karşılığında "ses-varlık", öznenin "içinde birden fazla kimlik bulunan ve uyumlu bir benlik etrafında birleşmeyen, değişik zamanlarda değişik kimlikler üstlenen ve içle dış hayat arasındaki sınırın belirsiz ve akışkan hale gelen". (Funk, 2005: 62) benliklerinin tamamını dışarda -sosyal konum- bırakan, bunlardan hiçbiri olmayan özbenliğe karşılık gelmektedir.

Bu benlik, postmodern şiir tutumunda Charles Altieri'nin Antin'in şiirleri için söylediği "şiirlerinin kendileri değil, çeviri yazıları olduğu" (Altieri: 1986: 19), öznenin kendi diğer benlik durumlarıyla arasındaki uzaklık nedeniyle öznedeki durum benlikler tarafından anlaşılabilen, onlarla uzalaşmaz bir tutum içinde olan "kendinde şeyin kendisi" konumuna karşılık gelen ses-varlık'ın kendisi olmaktadır. Yine Perloff'da "yalıtılmış mutlak iç-görü anının, oyulmuş özsel ifadesi olan" (Perloff: 1981: 49) ve şiirle aynılaştıran durum dışarıyla özdeşleşmeyen, uyum içine girmeyen, öteki benlik ve oluşları dışarıda bırakan "ses-varlık"ı, insanda dışa karşı korunmuş "kendinde şey" in karşılığı olmaktadır. Bu durumda öznenin imge bilincinde kendisini açık eden ve postmodern öznenin diğer benlik ve oluşlarını olumsuzlama tavrıyla dışarıda bırakan ikili durumunun ve öznenin konumunun gerekçesini oluşturmaktadır. Mazzaro'nun kişisizlik kültürüne tepki olarak ifade ettiği "şiir biçimlerindeki çözülme" (Mazzaro: 1980: 78) öznenin merkez, asli sesiyle diğer sesler arasındaki uyumsuzluğun şiirsel karşılığı konumunda bulunmaktadır. Özne ve öznenin çoklu benlik yapısıyla ilgili en belirgin özellik, öznenin yapısında tespit edilen ikili durumdur. Wilde'da "hem tutarsızlığa sadık kalma hem de onu aşma arzusu". (Wilde: 1981: 96), Brian Mchale'de "Bireysel bilincin sınır ve olanaklarıyla ya da ayrı öznellikler arasındaki güç ilişkileriyle ilişkili". (Mchale: 1982: 88) bir tutum biçiminde ortaya konulan öznenin ikili durumunda özbenliğin merkezi konumunun ötekiyle ilgili benlik oluşumlarını dışladığı fakat ötekiyle iletişimi ifade eden benlik oluşumlarının özbenlik açısından tehdit unsuru olarak algılandığı durumu ifade etmektedir. Hassan'ın Amerikan yazarlarında tespit ettiği "biri negatif 'kendini tahrip eden şeytani, nihilist' diğeri pozitif kendini aşan, ayine benzeyen mutlak iki sessizlik vurgusu" (Hassan: 1982: 162) da öznenin konumundaki ikilemi ortaya koyar mahiyettedir. Sözkonusu sessizlik vurgularından birisi Perloff'un özsel anının sesi ve Altieri'nin kendisinin çeviriye muhtaç olduğunu düşündüğü bizim ses-varlık, kendinde

şey ya da özbenlik olarak ifade ettiğimiz duruma karşılık gelen öznenin merkez varlığıdır. Negatif tutum ise Mazzaro'da çözümlenin, Wilde'da tutarsızlığa sadık kalmanın alanını ifade eden Mchale'de ayrı öznellikler arasındaki güç ilişkileri olarak tanımlanan bizim öznenin sosyal konum merkezli oluşlarında özbenlik tarafından onaylanmayan durumu olarak ifade ettiğimiz konumuna karşılık gelmektedir.

Öznenin üçlü konumunu, özbenlik algısındaki "kendinde şey" in "ses-varlık" ın, alanı olan süresel varoluş alanını inanç ve özbenliğin hakikatle ilişkisinin alanı, özbenlik tarafından olumsuzlanan öteki benlikler alanını mekânsal varoluş alanı ve öznenin sosyal konum benlik ilişkisi alanı olarak tanımladık. Mevcut durumda, bu alanların her ikisinde de akıl Kant'ın iki farklı alana ait akıllı konumunda işlev görmektedir. Akıl, bu konumlarda; süresel varoluş alanında özbenlik ve kendinde şeyin benlikle ilişkisini doğrulamakta, mekânsal varoluş alanında ise sosyal konum içindeki öteki benliklerin birbirleriyle ilişkilerini onaylayıcı bir işlev görmektedir. Özne her iki tutumda da akıl tarafından onaylanmakta akıl iki biçimde de statik bir onaylayıcı konumunda bulunmaktadır. Aklın gerçek işlevi olan dinamik sorgu işlevi dışıdır. Öznede çelişkiyi yaratansa "boşluk" alanı dediğimiz "irade" nin alanıdır. İrade öznenin hiç kullanmadığı, onda bulunmayan bir potansiyel durum olarak "boşluk" alanında bulunmaktadır. Postmodern öznede birbiriyle çelişkili iki durumun varlığından söz etmemize neden olan konum, Tanyol'da olduğu gibi süresel varoluş alanının kendi içinde doğrulanması ve özne tarafından onaylanmasına karşılık mekânsal varoluş alanında karşılığının bulunmaması nedeniyle "gerekçenin" sorgulanmasına dönüşmektedir. Bu durumda Tanyol'da tescil edilen gerekçe sorusunun nedeni ve tam karşılığı, öznenin süresel varoluş alanında gerçekleşmesine tanıklık ettiği kendi anlamıyla ilgili oluşun mekânsal varoluş alanındaki öteki benliklerde karşılığı bulunmamasıdır. Bu durumda özbenlik algısında kendi içinde gerçekleşen oluş, anlamsız bir kendi kendine oluşa dönüşmekte, kişinin dış dünyadaki yaşamında hiçleşmekte ve anlamsızlığın nedeni olmaktadır. Bu meseleyle ilgili bu noktada kendisi bir imge bilinci olan öznenin boşluğu kapatma iddiası konumunda bulunan dayanak Hutcheon'un "metinle dünya arasındaki bağlantı, gerçek olana bir geri dönüş lehine metnin silinmesi yoluyla değil, metinselliğin gerçek olanla örtüşmesini sağlayacak şekilde yoğunlaştırılması yoluyla yeniden kalıba dökülmüştür. Gerçek olan bir kez söylem haline getirildi mi artık metinle dünya arasında kapatılması gereken bir boşluk kalmaz." (Hutcheon:1980: 179). Biçiminde ifade ettiği gerçeğin kurguyla yer değiştirmesidir. Bu durumda özne süresel varoluş alanında bulunan fakat dış dünyayı reddeden, onu onaylamayan özbenlik algısına göre dışarıdaki gerçeği kurgulamaktadır. Tanyol'da gerekçenin şiir olmasıyla öznenin bu durumu aynı tutumun sonucudur. Bu durumda özne kurduğuna tapmakta ve taptığını yeniden kurmaktadır. Kurduğuna tapmak öznenin süresel varoluş alanındaki varoluşu dış dünyaya giydirmesini,

taptığını kurmak varolduğuna inandığı bu kurulmuş gerçek aracılığıyla kendi kurulmuş varlığını onayladığı durumunu ifade etmektedir. Öznenin bu kurulmuş gerçeği postmodernin “görüntü”sü olmaktadır.

Öznenin biri dikey biri yatay varoluşu ifade eden ikili varoluşunda “boşluk” öznenin iradi tutumunu, iradi tutum aklını iki tarafı da sorgulayan bir dinamizmde çalıştırmasını gerektiren bir tanıklık bilincini ifade etmektedir. Özünde dikey bir varoluş alanı olan süresel varoluş algısında kendisini “ses-varlık” konumunda ifade eden “özbenlik” ya da “kendinde şey” iletişimi ve öznenin alanını yeniden tanımlamayı gerektirmektedir. Bu konumuyla skolastik bilinçle ideolojik bilincin yataylığında bulunan ve Hassan’ın sessizlik vurgusunda olduğu gibi birbirini yok eden iki varlık alanı öznenin dikeyleşmesini yani irade olmasını zorunlu kılmaktadır. “Boşluk” problemi ancak süresel varoluştaki dikeylikle; öznenin bir sorgulama bilinci, iradi bir yeti olmasıyla çözümlenebilecek bir alan problemidir. İnsanlık tarihine bakıldığında iradi tutumun karşılığının kendisi bir sorgulama bilinci olan ve insanı bir irade olarak tanımlayan tek bir teklifte bulunduğu görülmektedir. Bu tutum, süresel varoluş alanının mekânsal varoluş alanında birebir karşılığının bulunduğu, süresel varoluş alanının imkânlarının mekânsal varoluş alanında kişinin tanıklığında sorgulanarak anlaşıldığı, yaratmanın mekânsal alanda somut bir gerçekliğe, yaşantıya dönüştüğü vahyin kendisi olmaktadır. Bu durumda “kendinde şey”; insanın hakikatini kendi mutlakıyla çözümlenebileceği, kendisine verilmiş özbilinci, özbenliği olmakta, akıl; özbilincinde verili mutlakı her iki varoluş alanında sorgulayan dinamik bir sorgu bilinci, inanç; özbenliğin varlığının somut varlık alanında gerçekleşme sürecine kendi tanıklığıyla ulaştığı kendisinin ve mutlakının bilgisi, Allah; “kendinde şey”i insana kendi benliğini ve benliğinin tam karşılığı olan yaratılış amacını –gerekçe-bulması, anlaması için yaratmış ve yaratmakta olan insandan üstün tek varlık olmaktadır. Benlik, özbenlikte kendi mutlakıyla iletişim içinde bulunan insanın kendi iradi tutumuyla elde edeceği yeni yaşam biçimi ve alanı konumunda bulunmaktadır. Bu durumda irade insanı diğer varlık alanlarından ayıran, onu üstün ve onurlu yapan insana özgü tek tutum olmaktadır. Yeryüzü bilincinin yataylığında eksik unsur konumunda bulunan, insanın özbenliğiyle Allah arasındaki varoluşun gerekçesi olan ve bu gerekçenin özbenliğe uygun olarak dinamizm içinde yaratılmasından oluşan irade, Allah’la insanın birlikteliğinde vücut bulan, insanın varlık alanının gerekçesi –yaşamın anlamı-konumunda bulunmaktadır. “Boşluk” bu konumda, insanın kendi özbenliğiyle kendi somut varlığını dikey bir varoluştaki yeni varlık alanı olarak birleştiren yeni insanın yani iradenin yaratma olduğu alanın kendisi olmaktadır. Dikeyliğin vahiy bilincinden başka örneği olmadığı gibi, iradi tutumu yaratan aklın dinamizminin tek karşılığı da vahyin gerekçesi –sorgu bilinci- olmaktadır. Bu durumda süresel varoluş, özbenlik algısındaki

insanın boşlukta Allah'la birleşmesiyle varolan iradedir. İrade vahiy bilincinde insanın Ancak Allah'la birleşerek yaratabileceği kendi özgün konumunu ifade eden, öteki benlikleri özsel varlık alanının dışında -sosyal konum- bırakan bir kendi kendisinin bilinci ve bilgisi olurken, sosyal konumun uzantıları özbenlikle ilişkilerini sona erdirmekte insanın özbenlik alanıyla bağlantı içine giremeyen dışarılıklar olmaktadır. Dolayısıyla özbenlik algısındaki insan Allah'ın varlığına bizzat kendi varlığında ve somut yaşam alanında tanıklık ederek inanmış, kendisi de onunla birlikte yeniden yaratılan bilinç konumunda bulunmaktadır. Bu insan süresel varoluş ve mekânsal varoluş alanlarındaki varlığı iradi tutum sonucunda izdüşüme dönüşen dikey, iradi, özgür bir bilinç olmaktadır. Bu durumda gerekçe Tanyol'da olduğu gibi "şiir" ya da görüntü değil, izdüşümün kendisidir.

İnsanın süresel varoluş alanında gerçekleşen somut kendisi ve gerçeğin tam ifadesi olan izdüşüm, insanın belirli bir süreden oluşan somut varlığının gerekçesinin insanın bizzat kendi varlığının Allah'la birlikte gerçekleşmesiyle yaratma olarak ortaya çıkan somut yaşamıdır. Bu durumda varlık olarak insanı en üst konuma çıkaran ve gerçekte kendi varlığını diğer varlıkların ve diğerlerinin üstünde ve kendine özgü bir bilinç yapan iradi tutumun "vahyin deneyimi" dışında neden ortaya çıkmadığını anlamak kolaylaşmaktadır. Çünkü irade insanın bir yeti, bir bilinç olması durumunu, yaşamını üstlenmesini, varlığını onaylamasını, bilen bir varlık olarak seçmesini ve bilinçli yaratmasını içine alan insanın kendisini üstlenme tutumudur. Bütün bu özellikleri kendisinde toplayan iradi tutumun varlığı ise insanın ancak vahyin deneyiminde ulaşabildiği kendinden üstün bir varlıkla Allah'la birleşmesiyle yaratmaya dönüşebilecek bir yeti olmanın koşuludur. Bu durumda iradenin varlığı Allah'ın varlığına, insanın varlığı iradenin varlığına bağlanmış olmaktadır. Alternatifsizin alternatifini bulmak ve onunla yaşamak olarak ifade edeceğimiz bu durumda, Allah'ın kendisi dışındaki tüm seçeneklerin insandaki "kendinde şey" bilinciyle ötekileştiği, bu nedenle "kendinde şey" olan "ses-varlık"ın karşılığının yine bir "kendinde şey" olan vahyin kendisi olduğu ortaya konulmuş olmaktadır. Bu seçenekte insan ötekileşmekten, kendisinin dışındaki bir şeyle kendisini tanımlamaktan kurtulmuş olmaktadır. Ortaya çıkan en önemli sonuç ise Allah'ın insanı kendisi için yaratmış, insanın ise bu yaratmanın amacı olmuş olduğu gerçeğidir. O halde "ses-varlık" ya da kendinde şeye insandaki "tanrı parçacığı" olarak ifade etmek mümkündür. "Tanrı parçacığı" insanın dış unsurlardan etkilenmeyen korunmuş masumiyet alanı olmaktadır.

2. Tanyol'da Öznenin Üçlü Konumu, Tanıklık Bilinci Boşluk İlişkisi

Tanyol'un şiirlerinde öznenin üçlü konumunun en belirgin özelliği tanıklık ettiği süresel varoluş alanının mekânsal varoluş alanında işleyen oluşla bağlantısızlığının

yarattığı hiçlik duygusunu postmodernin hiçliği konumunda sorgulamasıdır. Zihinsel varlık alanında ses-varlığı mutlak konumunda deneyimleyen, bu nedenle de kurduğuna tapmış olan postmodern öznenin anlamı “görüntü”ye sıkışıp kalmıştır. Tanyol'un şiirlerinde görüntü mutlakın varlığına tanıklık eden fakat onu mekânsal varoluş alanında deneyimleyemeyen öznenin mevcut, somut varlığı ve yaşamıyla anlam arasındaki ilişkiyi çözememesi sorunu olmaktadır. Tanyol'un şiirinde öznenin iki varlık alanı arasındaki konum -izdüşüm- “boşluk”la ifade edilmektedir. “Boşluk” Heidegger'in gerekçe sorusuyla (Heidegger, 2003: 86) aynı anlama gelmekte ve “neden” sorusuna dönüşmektedir. Üçüncü basamakta “neden” sorusunun cevabının “şiir” oluşuyla çok ilginç bir sıralamada iki varoluş arasındaki ara alan sırasıyla boşluk, oluşun kendisinin nedeni yine boşluk ve gerekçe, şiir konumlarında bulunmaktadır. Her üç izdüşüm bu konumunda sırasıyla modernizmin boşluğu, postmodernin “o” bilincinin arkasından gelen neden sorusu ve en son gerekçenin şiir olmasıyla yani boşluğun görüntü bilinciyle, kurulmuş gerçekle kapatılmasıyla sona ermektedir. Bu izdüşüm sözünü ettiğimiz tarihsel süreçle de birebir örtüşmektedir. Postmodern öznenin izdüşümü gerçek bir yaşantıyı değil, Tanyol'un şiirinde olduğu gibi “görüntü”yü, kurulmuş gerçeği karşılaşmaktadır. *Seninle*'nin üçüncü şiirinde öznenin üç konumunu da görmekteyiz.

Ne zaman, öpüşmeyeli ne zaman? Göğsünün üstünden akan su damlası gibi kayıyor zaman, ürperterek ta beyninin en gizli noktalarında saklanan sırları döküyor ayakuçlarına; hızlanıyor geçmişin dehlizlerinde koşan bir tay gibi, / Ara ara! / Ve unutup sonra ne aradığını soruyor kırılmış bakışlarıyla / Ve unutup sonra ne yazdığını arıyor, başlangıcını bütün sözlerin / Tanrısal sözlerin başlangıcını soruyor, cevapsız bir uçurumun başında / Boşluk büyük bir boşlukla yüzüne bakıyor. (Tanyol, 2000, s. 11).

Şiirde “öpüşmek” mekânsal varoluş alanını, arama süreci; süresel varoluşu, tanrısal sözlerin başlangıcına kadar giden arayışı, boşluk; ikisi arasındaki geçişsizliği yani mutlakın bir gerçekleşen olarak mekânsal alandaki eylemde karşılık bulmadığı, izdüşümün boşluk olduğu alanı ifade etmektedir. Ara alanın izdüşümünün “neden”e dönüştüğü üçlü konumu Tanyol'un *Büyük Bitti*'deki dördüncü şiiri madde bilincinin bittiği fakat başka türlü bir bilincin ortaya çıktığı boşluk ânı biçiminde ortaya koymaktadır. Buna göre “o bilinci” “Nasıl?” sorusunun cevabını bilince açmıştır fakat oluşun nedeniyle ilgili gerekçe cevapsız kalmış özne boşlukla yüz yüze gelmiştir. Bu konumda “neden” sorusu öznenin “O”, olana tanıklığından ortaya çıkan gerekçe sorusu olmaktadır.

Neden? Bu soru sorulmuştu en başta. En ağır ciltli kitaplarda cevapsız sayfalar./ Nasıl? Kolay sorulmuş bir soru, cevabı rüzgâr almayan bir koyda saklı./Batık bir geminin ambarında./ Bir amforun güneş girmeyen damarlarında/Ekşimiş şarap tadında/Kurumuş

kız kıvamında/Neden? /Varlığım varlığının gizlerini sorguluyor./ Boşluk büyük bir boşlukla yüzüme bakıyor./ (Tanyol, 2000: 12)

Şiirde süresel varoluş; postmodernin kolay sorulmuş sorusuna karşılık gelen bilincin kendi gizinde bulduğu mutlak, mekânsal varoluş; soru sorma konumu, izdüşüm: sorunun kendisi, ve muhatabına ulaşamadığı için boşlukla karşılaştığı konumdur. Şiirin son dizesi “*varlığım varlığının gizlerini sorguluyor*” da bu üçlü konum açıkça görülmektedir. Varlığım, mekânsal varoluş “öznenin alanı”; varlığının, mutlak “o bilinci”; gizlerini sorguluyor, “ara alan” konumunu ifade etmektedir. Özne sorgu alanı dâhil üçüne de tanıklık etmektedir.

İzdüşümün “Neden?” sorusunun “şiirin kendisiyle” cevaplandığı üçlü konumunda hem oluşu adım adım iki konumda birden izleyen özneyi hem de ara alanın şiirle gerekçelendiği izdüşüm konumu görmekteyiz. Burada oluş adım adım izlendiği için “Neden?” sorusunun cevabı biçimin biçiminin tanrısından gelir. Bu yeni bir tanrı, sahip olunan mutlak bilincinin kendisidir. Hem oluş hâlindeki bilinci hem de o bilinci yaratan maddeyi sürekli yaratarak dönüştürmekte, gerekçe bu sürekli dönüşen, ele geçmeyen, nihai hedefi bilincin algılayabileceğinden daha büyük olan mutlak bilinç algısının yani tanıklığın kendisi olmaktadır. Ontolojik “Nasıl?” sorusunun yerini epistemolojik “Neden?” sorusu almıştır. Şiir nedenle ilgilidir ve nedenin de kendisidir. Görüntü varlığın sürekli oluş hâlindeyken ona tanıklık eden bilincidir. Postmoderde “Ne?” sorusu yeryüzünde bir oluş-varlık olarak cevaplanmıştır. Ses, varlıkta biçimlenme sürecindedir. “Nasıl?” sorusunun cevabı postmodern görüntünün kendisidir. Burada ara alan şiirle cevaplandığı için öznenin iki konumu şiirde birleşmiştir. İzdüşüm mutlakın öznenin alanında mekânsal algı düzeyinde kendisini gerçekleştiren konumuna dönüşmektedir. Çünkü oluş yani mutlak kendisini bu süreçte açıkça göstermekte, ona biçim vermekte, biçimi bozmakta ve yeniden yaratmaktadır. Bilinç bunun tanığı olabileceği bir mesafeden onu izlemekte, yaşamakta ve algılamaktadır. Bu noktada şiir hem izdüşüm hem gerekçe hem de oluşun kendisi olarak büyük anlamın bir gerçekleşeni olma konumundadır. Yaşamak ve yazmak arasındaki ilişki bütünleşmiştir. Ara alandaki boşluk mutlakla özneyi şiirde birleştirmiş İzdüşüm gerçeği şiir le açıklamış olmaktadır. Anlamı ise oluş içinde her iki konumu da birlikte algılayan öznenin mutlakın bir kendisini gerçekleştirme alanı konumunda bulunduğunu algılaması fakat bu tutumuyla edilgen konumda bulunmasıdır. Tanıklık edilen şeyse mutlakın oluşta kendisini gerçekleştiren konumunda orada oluşunun bilincine sahip olmaktır. Yani özne mekânsal alanda mutlakın süresel varoluşta biçimlendirdiği oluşa kendi bilinciyle tanıklık etmektedir. Bunun tanığı ise şiirin kendisidir. Çünkü mutlak, şiiri yazdırmak için kendisini bilince açmıştır. Şiir öznenin

üçlü konumunun bizzat tanığı ya da tanıklığının kendisidir. *Seninle*'nin birinci şiiri bunun ifadesidir:

Seninle uzak bir gezintiden dönüyoruz. Saat kuma vuran ışıktaki parçalanıyor. Ağaç kuma dönüşüyor, kum elmasa. Kırılan bir elmas oluyor sudaki resmin. / Seninle terasta oturuyoruz. Tam öğle üzeri... iki saksagan ötüyor. Ağaç dallarını eğiyor ve gölge, yapraklardan atlayıp konuyor gözlerine. / Seninle çay içiyoruz, tam öğle üzeri. Bir adamla iki çocuk geçiyor bahçeden. Dizleri kanayan küçüğü olmalı, ağzını hiç açmıyor öteki. / Dilsiz... konuşuyoruz şimdi belki anılardan. Bir zil sesi donuk, mavi bir gökyüzüne iki kuş çizip uçuyor. / Biri ellerine konuyor. Derin uğultulu bir ses oluyor diğeri. O yaz gününü yaşatmak ve yazdırmak için bu şiiri. (Tanyol, 2000: 9).

Mekânsal varoluş yani öznenin konumu: Gezinti, teras, çay içme, geçen adam ve çocuk, zil sesi. Süresel varoluş yani mutlakin kendisini gerçekleştirdiği konum: kuma vuran ışıktaki parçalanmış saat -zaman biçimleniyor-, kuma dönüşen ağaç, -varlık biçimleniyor,- dallarını eğen ağaç ve sevgilinin gözlerinde yeşile dönüşen gölge, -sevgili biçimleniyor,- suskun konuşma, mavi gökyüzüne iki kuş çizip uçan ses -ses biçimleniyor,- sevgilinin ellerine konan varlıkta, uğultuya karışan yoklukta biçimleniyor. İzdüşümse "yaşatmak ve yazdırmak" yani şiirin kendisi olmaktadır. Görüldüğü gibi süresel varoluş, yani mutlak, mekânsal varoluştaki öznenin varlığına paralel konumda devam ederken şiirle birleşmekte ve bu konum hayatın bizzat kendisine karşılık gelmektedir. Bu nokta izdüşümün gerçek anlamını ortaya koyar mahiyettedir. Çünkü şiirde birleşen öznenin kurulmuş mutlakıyla birleşen somut yaşamdaki benliklerinden -yaşam anlarından- birisidir. İkisinin birliktelikliğinde gerçekleşen hayat alanı şiirsel -kurgusal- alan yaşantının kendisi olmaktadır. Başka bir ifadeyle şiirsel hayat yani imge bilincindeki öznenin zihinsel varlık alanının kurgusalılığıyla, somut varlık alanını anlamlandırması sürecidir. Özne bu konumda "ses-varlık"ı somut varlık alanında deneyimlemiş olmamakta fakat mevcut durumu kendi zihinsel kurgusuyla anlamlandırmaktadır. Bu durum, asıl gerçeğe kurulmuş gerçeğin yer değiştirmesine karşılık gelen postmodern öznenin "ses-varlık"a tanıklık ettiğini fakat gerekçesini mekânsal alanda çözümleyemediği için mekânsal alanı kurgunun bir parçasına, zihinsel kurgunun içine dahil ettiği gerçek ya da bilinç kaybının adı olmaktadır.

Postmodern görüntü, ses-varlık "kendinde şey"in mutlakin kendisi olarak algılandığı, dolayısıyla öznenin zihinsel varlık alanında kendisini mutlaka aynılaştırdığı durumun ifadesi olmaktadır. Kendi kendisinin mutlakı yani tanrısı olan özne, mutlak algısı içinde algıladığı oluşun bilincinin kendisidir. Bu konumuyla somut, mekânsal varoluş alanında zihinsel mutlakı deneyimleme iddiası, somut varlığını kurabilme iddiasına dönüşmektedir. Fakat özne tanrı olmadığı, zihinsel varlık

alanındaki kendi mutlakını somut alanda gerçekleştiremediği için bunun yerine olmayan bir gerçeği kurguyla varmış gibi algılama sorununa dönüşmektedir. Bu dönüşümde ötekileşme öznenin kurgulanmış gerçeği kendi anlamı olarak algıladığı, öznenin merkez sorunu olarak ifade edebileceğimiz kurgusal gerçeği somut varlık alanındaki durumlarla ilişkilendirme, ona giydirme teşebbüsü olmaktadır. Bu durum bir bilinç kaybını, gerçekle kurulmuş olanı ayırdetme yetisinin yokluğunu dolayısıyla öznenin merkezinin ötekileşmesi bir merkez ve yeti kaybı olmasının gerekçesini oluşturmaktadır. Görüntüde öznenin kendisini mutlak konumunda mekânsal varoluşta deneyimleyememesi Derrida'nın özneyi yani mekânsal varoluşu –öznenin bulunduğu mevcutlar metafiziği alanı- reddetmiş onun yerine öznenin kendi kurgusunu teklif etmiş olmasının (Derrida, 1978: 74) nedenini de açıklar mahiyettedir. Derrida'nın mutlakı -asli ses-i reddederek onun yerine insanın kendisini geçirmesinde öznenin kurgusuna hapsedildiği bir yeti kaybına dönüştüğü görülmektedir. Postmodern bilinçte olduğu gibi Tanyol'un ara alanı yani izdüşümü şiir konumuyla deneyimlemesi -kurgusallık- boşluk ve neden sorularının cevapsız kaldığı "hiç"lik konumunu ifade etmektedir. Çünkü hiçlik zihnen her yerde –tıpkı mutlak gibi- olabilen insanın bedenen yani özne konumunda bunu asla deneyimleyememesi durumunun sonucudur. O halde görüntü postmodernin zihinsel hiçliğidir. Deneyimlediği mutlakla insanı aynı konumda ele almasından ve bilinci tanrıyla eş tutmasından kaynaklanan hiçlik iradi tutumda -İnsanın Allah'la birleşmesinde- somut yaratmaya yaşantıya dönüşüp izdüşüm olmaktadır. Tanyol'un "Hayatım Roman" şiiri mekânsal varoluş içindeki özneyle, öznenin mutlakı arasındaki ilişkiyi, öznenin yokluğuyla -hiçlik- ortaya koymaktadır. Mekânsal varoluş algısı içindeki insanın konumunu süresel varoluş açısından değerlendiren bilinç yine imge bilincidir ve üçlü bir konumdadır. Burada kendi öyküleriyle hiç tanışmamış insanlar kendi mutlaklarıyla karşılaşmamış mekânsal varoluş konumundaki özneyi temsil etmektedirler.

Herkes bir öyküyle dolaşır, / İlginç olan ne? Beyaz tuş / Takımı üzerinde kayan el /
Saçları gözlerine düşen kel kemancı, ya da unuttur / Gibi süzülür alnının ortasına /
Herkesin öyküsü kendince roman / Bir romansla dans eden kral / Bir çoban olduğunu
sanır uykusunda / Çocuk çocuksu düşler kurar / Kadın kadın olduğunu düşünür / Ben
şair olduğumu düşünemiştım bir zaman / Yani dedim ya! / Herkes bir öyküyle çıkar gelir /
Ama bu / Kimsenin mezar taşına yazılmaz. (Tanyol, 2006: 50).

Süresel varoluş (mutlak); herkesin çıkıp geldiği ve rüyalarında gördüğü kendi öyküsü. Mekânsal varoluş: kendi öyküsünden yani mutlakından habersiz yaşayan, bilinçleri mekânsal varoluş algısıyla sınırlayan bu yüzden mutlakı rüya konumunda yaşayan mekânsal varoluş alanındaki yaşam, mutlakı rüya ve sanmak konumunda algılamak. İzdüşüm: kendi gerçek öyküsüyle hiç karşılaşmadan ölen insanlar

konumunda bulunmaktadır. Şiirdeki eksiklik, Tanyol'un gerekçe sorusuyla aynı konumda bulunmaktadır. Gerekçesi bulunmamış yaşam, cevaplanmamış boşluk sorusuyla aynılaşmaktadır. Diğer taraftan insanın farkında olmadığı bir kendi yaşam öyküsü kendisinden habersiz -süresel varoluş- devam etmektedir. Devam eden öykü gerekçenin kendisidir fakat insan gerekçeyi bilmediği için öyküsüne de ulaşamamaktadır. Mezar taşına yazılmayan gerçek öykü, kendi yaşamının sahibi olamamayı, öznenin bilinçsiz, kendisinin ve başkasının tanıklık edemediği asıl yaşamının zihinsel varlık alanına sıkışıp kalmışlığındaki edilgenliği ve çaresizliği ifade etmektedir. Bu, imge bilincinin kurgusalılıkta, izdüşümü şiir olan boşlukta çözümleyemediği postmodern öznenin sorması gereken asıl soru olmaktadır. Çünkü kurgusal, imge bilinci cevabı, iki tür varoluşu da algılayabildiği bir uzaklıkta oluşun tanıklığında algılamaktayken, cevabı aramak bulmak yönünde bir arayışın içine girmemekte edilgen bir tutumla çözümsüzlüğü kabullenmiş, kendisini ve öyküsünü reddetmiş olmaktadır. Diğer taraftan kendi öyküsünden habersiz konumda bulunan öznedeki bulunan eksik parça bilinci, aynı eksik parça ya da merkez bilinç "kendinde şey" tarafından öznenin izlendiği, kendisinde varolan bu merkezin kendi yaşamına tanıklık ettiği durumu ifade etmektedir.

Tanyol'un "Atlı Karıncayı Duydum" şiiri öykünün anlamsal oluşumunu ve onunla aynı şekilde oluşan imgeleşme sürecini en iyi anlatan şiirlerden birisidir. "Hayatım Roman" şiirinde Öykü ya da anlam insanın farkında olmadığı gerçek yaşamı iken "Atlı Karıncayı Duydum"da öykü kendisini öyküsünden habersiz olanla, mutlaka tamamlayacak olan şeydir. Bu, mekânsal varoluşta yarım olan öznenin onsuz eksik bir şey olduğu mutlakıdır. Şiirde eksik olan şey kendisini kendisine ait olan bir şeyle yani sadece kendi eksik parçasıyla tamamlamaktadır. Sonuncusu, "Hayatım Roman"da herkese doğarken verilmiş olan ve mekânsal varoluş içinde insanın habersiz yaşadığı kendi kendisini özne anlasa da anlamasa da mutlaka tamamlayan bir öykü konumundadır. Bu konumda öykünün gerçekleşmesi için eksik olan öznenin mutlak şekilde devam eden kendi öyküsünü sahiplenmesi yani onun bilincine sahip olmasıdır. Yaşarken sahip olunamayan bu bilinç -cevaplanamayan gerekçe sorusu- bir gün mutlaka -ölüm- kendisinden habersiz özneye kendisini tamamlayacak olan şeydir. Dolayısıyla gerekçe sorusu cevaplanmak zorundadır. Bu nedenle Tanyol'un bu şiiri mutlakla insan arasındaki ilişkide şiiri bir izdüşüm sorunu olarak ortaya koyduğu şiirlerden birisi olmaktadır. Burada özne mekânsal varoluş alanında habersiz bir yaşam süren bilinsiz oluşu, mutlak süresel varoluş alanında devam eden öznenin sahiplenmediği kendi öyküsünü ara alan ise öznenin edilgen kabullenişini karşılamaktadır.

Atlıkarıncayı duydum, boynumdan içeri / Bir su gibi süzülen havayı. Ben eksik bir şeyim, kendini kendine tamamlayan / Bir mermi belki, / Bir gün size de çarparım. / Ben geometrik biçimlerin ve matematik / Denklemlerin anlam veremediği bir şeyim / Boynumdan içeri süzülen su gibi bir şey / Boynumdaki ıslaklık duygusunu yanılta.

Ateş yalnızca ağacın kabuğunu yakar / İçinde dolaşan ırmakları kim kurutabilir? / Atlıkarıncayı duydum, o zamanlar çocuktum / Ve ateşle su arasındaki oyun / Annemin saçlarına uzanan elleri gibiydi babamın

Sonra ben bir şeylerden oldum, bir şey gibi / Havanın ince zarını delen bir şey / ıslak uçuşu gibi martının uzakta bir şekli çizerken / kayıp giden bir şey gibi hayatımızdan. / Atlıkarıncayı duydum, üzerinde hiçliğin örtüsü vardı / Bir ağaç haykırıyordu bir yerlerde bir el demir bir kapıyı dövüyordu / Çiçek açıyordu hava, bana bir şeyler oluyordu, soluyordum / Sararan yaprağı mevsimsiz rüzgâr gibi kovalıyordum.

Ben kuru bir imbikten damıtılan su / Ağacın damarlarında yaşıyorum / ben havaya fırlatılan taş / ben unutmanın sarı öpücüğü / ben cebi gazoz kapaklarıyla dolu atlıkarıncaya binmenin heyecanı / Size sesleniyorum:/tepenin ardında hayat var!

Çıkmın oturma odalarınızın bezgin karanlığından / Bir ağaç bulun ve en ince dalından / Bir zıpkın yapın / saplayın zalimlerin kalbine!

Atlıkarıncayı duydum, gülüyordu / Ağacın içindeki ırmak gibi gülüyordu / Ben eksik bir şeyim, eksikten bir fazla / Bir mermi belki / Bir gün nasılsa / Kendimi sizinle tamamlarım. (Tanyol, 2000: 31).

Uzunluğu nedeniyle öznenin üçlü konumunun yalnızca bir kısmını ortaya koyduğumuz şiirde süresel varoluş ya da mutlak: çocukluk sesi, matematik denklemlerinin çözemediği şey, kendini kendisiyle tamamlayan eksik, ağacın içindeki ırmak, ateşin yok edemediği sudu, bir gün nasılsa kendini sizinle tamamlayacak olan şeydir. Mekânsal varoluş ya da özne: Süresel varoluş ya da kendi mutlakıyla karşılaşmamış olan ve bir gün mutlaka kendisine isabet edilecek olan eksik yaşam, oturma odasının bezgin karanlığı; İzdüşüm: çocukluk masumiyetiyle birleşen oluş, tepenin arkasındaki hayat, bulunması ve zıpkın yapıp zalimlerin kalbine saplanması gereken ağaç dalı, bir gün nasılsa kendisini eksiğiyle tamamladığında izdüşüm olacak birleşimdir. Bu durumda, öyküsellik insanın farkında olmadığı kendi bilincidir. Özne mekânsal varoluş konumundayken de bu bilince sahiptir. Fakat onun algılayabileceği süresel varoluş algısı konumunda değildir. Bir öykünün sahibi olan insanın kendi öyküsünü bulamadığı konumdaki yaşamı gerçek bir öykü değil, eksik yarım bir yaşamdır. Tanyol'daki ağaç bu şiirdeki anlamıyla sık sık karşımıza çıkar. Burada öyküsünü bulamamış yaşam bir ağaç kabuğu öyküyse ağacın öz suyudur. Bu, kendi mutlakının yani süresel varoluş algısının dışında yaşayan mekânsal varoluş konumundaki öznenin konumudur. Bu tarz yaşam, özsuyu kaybolmuş bir kabuktur.

Şiirde mutlak konumundaki öykü, kişinin farkında olmadığı fakat kendisine rağmen devam eden öteki kişiliği ya da mutlakıdır. Özbenliği, "kendinde şey"idir. Süresel varoluşta her an kendini gerçekleştirmekte, anlamı olması gereken şeye dönüştürmektedir. Diğer taraftan öykü mekânsal varoluştaki insanla birlikte varlık âlemine gelmekte onunla yaşamakta ve onunla ölmektedir. Kaçınılmaz olansa insanın kendi mutlakı ve öyküsüyle mutlaka kesişecek yani bir izdüşüm olacak olmasıdır.

Tanyol'da imge bilinci yani bilincin hem mekânsal varoluş alanında hem süresel varoluş alanındaki konumunu algıladığı ve ikisinin birleşiminin -ara alan- şiir olduğu durumda şiir mekânsal varoluş alanını, ötekiler anlamın dışında kalanları ifade etmektedir. Ötekilerin konumu imge bilincinde olumsuzluğun anlamın merkezine sızmasını, kişinin özsel alanını ötekileştiren tehdit unsurunu karşılarken, öznenin mekânsal varoluş alanını kurgusal bilinçle -şiir- kapatamadığı uyumsuzluğu ortaya koyar mahiyettedir. Tanyol'da ötekiler anlamsız bir kalabalık ve bu kalabalığın anlam dışı algısıdır. Bu konum öznenin ortak anlamlar evrenine katılan onunla duyan, düşünen yaşayan bilincinin tamamını ifade etmektedir. Tanyol'un kendi kurgusal mutlakının algı alanında bir izdüşümü ifade eden şiirleriyle; ötekilere tanıklık ettiği fakat uzantılarının bilincini oluşturduğu iki şiiri, "imge bilinci"nin iki tür varoluşa tanıklık etme konumunu ve iki konumun izdüşümünün de şiir olduğunu ortaya koymaktadır. İkisini birleştiren ortak unsur, ikisi de şiir olan birleşmeleri cinsel birleşme konumunda ortaya koymalarıdır. Bu durum, öznenin iradi olmayan tercih sorununu ve iki ayrı varlık alanında kendisinde birleşmeyen benlikleri ifade eder mahiyettedir. Cinsel birleşme mekânsal varoluş alanı olan öznenin ortak alanında "yatmak", süresel varoluş alanında mutlak algısında ise sevişmek sözcükleriyle karşılanmaktadır. İki şiirdeki birleşme iki tür varoluştan birini seçme tercihini ortaya koymaktadır. Mekânsal varoluş alanını seçen yani onunla birleşen "yatmış", süresel varoluş alanını seçen yani onunla birleşen "sevişmiş" olurken, özne birincisinde -mekânsal varoluş alanı- kendi varlığını ötekileştirmiş, ikincisinde kendi varlık alanına -zihinsel kurgusuna sıkışmış olmaktadır. Bilinç mekânsal varoluş konumunu, öznenin ortak alanını seçtiğinde bilincini tamamlayacak başka bir bilinçle karşılaşmamakta, bu nedenle bu alandaki birleşme, bilincin kendi anlamını yok etmesini ifade etmektedir. Yalnızlık, mekânsal varoluş alanında "yatma"ya yani ötekileşip, hiçleşen, karşılığı öteki olmayan özbilince karşılık gelmektedir. Bu nedenle mekânsal varoluş seçimindeki bilinç bu alanda yukarda sözünü ettiğimiz kendi öyküsüyle karşılaşamaz. Tanyol'un şiirlerinde kurgusal alanın "boşluk"u görmezden gelme tavrı gerekçe sorusunun merkeziliği nedeniyle olumsuz tanıklığı netleştirmektedir. Bu durum, "kendinde şey" olan eksik parça konumundaki öykünün kendinde şeyle gerekçe arasında gerçekleşen ve ötekileri içine kabul etmeyen başka bir varlığın kendisini ifade etmektedir. Bu varlık "kendinde şey"in

kendinde olmasının da gerekçesi olan Allah'ın kendisi olmaktadır. Öykü kendisini ve kendinde şey bilinci kendi varlığını mekansal varoluş alanında "kendinde şey" kendisine verilmiş olduğu kişinin, kendisiyle gerçekleştiren şeydir. Halbuki ötekileşmede kendinde şey kendisini kendisiyle tamamlayacağı öyküsünü ötekiyle tamamlamaya çalışmaktadır. Bu da edilgen hiçliği yaratan nedenin kendisi olmaktadır. Çünkü muhatabını bulamayan ya da yanlış adrese giden "kendinde şey" ötekinin alanında ötekilerce yutulmaktadır. Bu durum mekansal varoluşta anlamın yutulmasının, kişinin hiçleştiği, irade dışına itildiği, dikeyleşemediği konumun kendisi olmaktadır. Bu durum, öznenin, mutlaka ancak mutlakın kendisi olduğu konumunda karşılaşması zorunluluğunu ortaya çıkarmaktadır. Mutlakın kendisi olduğu konumun dışında deneyimlemeye çalışmak onu olmadığı bir şeye indirgemekle bu da insanın kendisinin olmadığı bir şey olmasıyla sonuçlanan bir yanılıyla sonuçlanmaktadır. Özbenlik, ses-varlık ya da "kendinde şey" bu yanılığa "yalnızlık" duygusunun tam karşılığı olmaktadır. Bu yanılığın ve yalnızlığın Tanyol, "boş cennette üşümek" tabiriyle ortaya koymaktadır. öznenin yalnızlığının sığınağı konumunda bulunan "kendinde şey" in yalnız kaldığı durumun, "kendinde şey" olan eksik parça konumundaki öykünün kendinde şeyle gerekçe arasında gerçekleşen ve ötekileri içine kabul etmeyen başka bir varlığın kendisini ifade etmektedir. Bu varlık "kendinde şey" in kendinde olmasının da gerekçesi olan Allah'ın kendisi olmaktadır. Öykü kendisini, kendinde şey bilincinde ve kendi varlığını mekansal varoluş alanında; kendinde şeyin kendisine verilmiş olduğu kişinin kendisiyle gerçekleştiren şeydir. Halbuki ötekileşmede kendinde şey kendisini kendisiyle tamamlayacağı öyküsünü ötekiyle tamamlamaya çalışmaktadır. Bu da edilgen hiçliği yaratan nedenin kendisi olmaktadır. Çünkü ötekileşmede muhatabını bulamamakta, yanlış adrese gitmektedir. Bu konumda "kendinde şey" ötekinin alanında ötekilerce yutulmaktadır. Bu durum mekansal varoluşta anlamın yutulduğu, kişinin hiçleştiği, irade dışına itildiği, dikeyleşemediği konumun kendisi olmaktadır. Bu da öznenin, mutlaka ancak mutlakın kendisi olduğu konumunda karşılaşması zorunluluğunu ortaya çıkarmaktadır. Mutlakı kendisi olduğu konumun dışında deneyimlemeye çalışmak onu olmadığı bir şeye indirgemekle bu da insanın kendisinin olmadığı bir şeye dönüşmesine neden olmaktadır. Özbenlik, ses-varlık ya da "kendinde şey" bu yanılığa "yalnızlık" duygusunun tam karşılığı olmaktadır. Bu yanılığın ve yalnızlığın Tanyol, "boş cennette üşümek" tabiriyle ortaya koymaktadır. Öznenin yalnızlığının sığınağı konumunda bulunan "kendinde şey" in yalnız kaldığı durumun kurgusallıkla çözümlenmeye çalışıldığı Tanyol'da "sevişmek"le karşılanan yaratılmış, kurulmuş gerçekte ise özne görüntüyü, gerçeğe tercih etmiş olmaktadır. Yani gerçekleşmede özne somut varlığıyla bir deneyim yaşamamakta kurduğunu gerçek konumunda yaşamaktadır. Tanyol'un "beyaz kalabalığın içinde sevişen çift" ifadesiyle

karşılacağı bu durum, kurgusal bilinçte, öznenin kendi kendisiyle bir çift olduğu, mekânsal varoluş alanında karşılaşmadığı kendi mutlakının kurgusallığını, kendi gerçek öyküsünü somut olarak gerçekleştirme imkanının yokluğunu ifade etmektedir. Bu konumda özne olmayanın yerine kendi kurgusunu yerleştirmektedir. Vahyin deneyimi olan dikey yani süresel varoluşta ise, özne "kendinde "şey" in gerekçesi olan "kendinde şey" le vahyin Allah'ıyla karşılaşmakta, birleşme gerekçeyle "kendinde şey" arasında gerçekleşmekte, mekânsal varoluş alanı, öznenin "boşluk" alanını iradi bir tutumla yarattığı anlam, izdüşüm yani somut gerçekleşmenin kendisi olmaktadır. Kişi, kendi öyküsünü, kendisinin ve "kendinde şey" in tanıklığında gerçekleştiren öznenin yaratma alanına dönüşmektedir. Aklın her iki varlık alanını da sorgulayan dinamizmiyle süresel varoluş alanında kendi mutlakıyla birleşen bilinç mekânsal varoluş alanındaki konumunun gerekçesini bulmuş, ötekileşmemiş, kendi varlık alanına yerleşmiş dolayısıyla kendi varlık alanıyla ötekinin varlık alanını kesin çizgilerle birbirinden ayırmış olmaktadır. İzdüşüm tıpkı edebi eserin yani imgenin tek ve eşsiz olduğu gibi tek ve eşsiz tek ve eşsiz olduğu konumda deneyimdir. Bu konumda izdüşüm insana olduğu ve olmadığı şeyin ne olduğunu somut olarak ortaya koyan ayırdetme bilinci olmaktadır. Bu bilinçteki insanın deneyimi de tek ve eşsiz yani kendine özeldir. Fakat Tanyol'da deneyim postmodern öznedeki görüntüdür. Tanyol'un "Kalabalıkta Yatmak" ve "Morfeus" şiirlerini sözünü ettiğimiz çerçevede "imge bilinci" konumuyla ortaya koyabiliriz:

Kalabalık: dağınık yüzü yatak / Kendini usulca sokağın akışına bırak / Amaçlı amaçsız yürüyen insanlarla. / Kimi bir dükkânın vitrinine tutsak/Kimi yürüyor yalnızca aşktan/Kimi kendine bir cevap kadar uzak / Üşüyorum diyorsun bu boş cennette / Baş ağrısıyla uyanıyorsun her sabah / Ağzında binlerce sigara yanığı / Tiksintiyle bakıyorsun aynadaki yabancıya / Yılların neşesi nasıl da acıyla oturmuş oraya. / Yağmurun sesi usulca düşüyor yatağına / Bir bulut gibi örtülen o gizli kalabalığa / bırak kendini, git onların gittiği yere / Bir amaca ulaşmasan d a/ Biraz yürümüş olursun" (Tanyol, 2006: 49).

Süresel varoluş, mutlak bilinci: Eksik unsur; mekânsal varoluş, özne: Ortak bilinç, ortak bilincin toplamı olan şey, dağınık yüzü yatak, tek kişideki ortaklık bilinci, mutlakın tekliğinin kaybedildiği alan, yaşamın amaçsız bir yürüyüşle yaşandığı süreç. İzdüşüm: Boş cennette üşümek, yalnızlık. Aynı dikkatle "Morfeus" u da açıklayabiliriz:

Beyaz kalabalığın içinde sevişen çift / Bir bulutun ortasında cırlıçplak / Kimse görmüyor onları yalnızca ben / Kabaran ırmağın içine düşen dal gibi / Duyuyorum tutkuyla inleyişini, / Bir solukta kanatlanmış kısırak / Dolaşır bedeninin bütün dehlizlerini. (Tanyol, 2006: 14).

Süresel varoluş, mutlak bilinci; düşen dal, bir solukta kanatlan bedeninin bütün dehlizlerini dolaşan kısarak, mekânsal varoluş, özne; Kimse görmüyor onları yalnızca ben, kabaran ırmak, duyulan tutkulu inleyiş. İzdüşüm: Bir bulutun ortasında çırılçıplak, beyaz kalabalığın içinde sevişen çift, öznenin kendi kurgusuyla birleşmesi.

3. İmge Bilincinde Öznenin Tanıklık Ettiği Oluş: Mutlak Bilinci, Biçimin Biçiminin Tanrısı, Ses-Varlık

Tanyol'un şiirlerinde ortaya koyduğumuz imgesel varoluş, üçlü konumuyla "özbenlik" algısındaki bilinci yalnızca tanıklık eden yani ayırımında olan ve izleyen değil, "izdüşüm" de oluşa katılan, oluşu biçimlendiren ve onunla biçimlenen konumunda ele almaktadır. Fakat gerçekleşme ve oluş kurgusal ya da kurgunun varlığı algılama bilinci olmaktadır. Şiir ya da edebi eser oluşun biçimlenme sürecini, onun mutlakın bilincinde olanla her an yeniden biçimlendirilme süreci içinde olduğu gerçeğini ifade etmektedir. Bu konumda mutlak ve özne anlamın oluşum sürecinin her basamağında birlikte bulunmaktadır. "Anlam" oluşun "kendinde şey" ve öznenin birliktelikliğinden her an yeniden yaratılan bir süreçtir. Özbenlik algısındaki insan bu konumuyla anlamın doğuş anına, amacına doğru ilerleyişine ve amacını gerçekleştirdiği son ana yalnızca tanıklık etmekle kalmamakta onunla birlikte doğmakta, amacına doğru ilerlemekte, hedefini ya da amacını anlayıp yaşamaktadır. Sürecin örnekçesini en açık biçimiyle kendisi bir yaratma eylemi olan estetikte ortaya koyması, bir imge bilinci olan özneyi kendi kendisinin tanıdığı konumuna, edebi eseri de bu tanıklığın somut verilerine dönüştürmektedir. Bu konumda mutlak, anlamın doğuş, hedefine doğru ilerleyiş ve hedefine varış sürecini karşılayacak şekilde öznenin tanrısını "biçimin biçiminin tanrısı"nu karşılamaktadır. Burada biçim anlamın kendisini gerçekleştirdiğinde anlaşılabilen son halini, biçiminin tanrısı ise son halini almadan önceyi yani biçimlenme sürecini doğuş anında bir tanıklıkta gerçekleştiren mutlakı ifade etmektedir. "Ses-varlık" ise bunun tamamının karşılığıdır. Sesin oluşumu yani titreşimin fiziksel alanda sese dönüşümü süreciyle anlamın doğuşu, kendisini gerçekleştirme sürecinde ilerleyişi, ilerlerken dönüşümü ve son halini alma, amacını gerçekleştirme konumu örtüşmektedir. Öznedeki konumuyla ses-varlık bir gerçekleştiren olarak şiirde gerçekleşmiş anlamdır. Tanyol'a göre bu silinemez, değiştirilemez anlam, insan yaşamıyla başlayan ve onunla sona eren kişiye özel öykünün izdüşümleridir. İnsan ancak bu izdüşümlerle kendi öyküsünü başka bir öyküden ayırt edebilir ve onun sahibi olabilir. Başka bir öyküdeki izdüşüm ancak başkasının öyküsünün izdüşümüdür. Bu, her insanın mutlakı deneyiminin tek ve eşsiz olduğunu vurgular mahiyettedir. Şiirde anlam kendisini biçimlenmemiş oluş konumunda ortaya koymuş olmaktadır. Bu, "kendinde şey" in kendisidir. Ses-varlık Tanyol'un "Cam" şiirinde suyun cama dönüşmesi anı, anlamın doğduğu anı; camın

tekrar suya dönüşüp akması anlamın ilerleyiş sürecinde aldığı biçimleri ya da dönüştüğü anlamları, tekrar cam olup kalbe battığı an da doğustaki anlamın nihayi amacını gerçekleştirdiği konumunu ortaya koyar mahiyettedir. Tanyol'un camı seçmesi oluşun insanın kendi yaşantısıyla gözünün önüne konulduğunu fakat tüm şeffaflığına rağmen insanın onu algılayamadığını vurgulamaktadır. Bu konumuyla anlamın sürekli bir nihai amaca doğru ilerlediğini görmekteyiz. Bu, insanın kendisinde verili kendi anlamının kendisine açılmasını ifade eder mahiyette bir oluşturmaktır. İlerleme nihai anlamını bulduğunda kendisini açıkça ortaya koymakta, cam kalbe batacak kıvama geldiği an, onu gerçek bir amaç için kendisini gerçekleştirdiğinde farketmiş anlam olmaktadır. "imge bilinci" bu konumuyla insanda verili "kendinde şey" in gerekçesini, işleme biçiminin tanıklığında arama bilincine karşılık gelen tanıklık durumu olmaktadır.

Her şey cam! Yolun sonundaki saydam şekil / Suyu dönüşür dönüşmez dağılacak. / Biz burada oturmuş can sıkıntısı ve / Yalnızlığımızın kaydını tutuyoruz / Cam kalbimize batacak / Parmak ucundan başlayan bir duygu / Nasıl önce el, sonra kol, boyun, beden / Ve en son kalbe uzanır, / (bu uyuşma olmamalı) nasılsa hepimiz / Sevgiden bahseder gibi değil miyiz? / Oysa her şey cam, yalın, duru, bize bakıyor / Biz camları seviyoruz çünkü bize ardını gösteriyor / Sanki diklemesine durmadan akan ve akmayan su, / Elim değer değmez anlıyorum / İçimde bir havuzu keşfetmenin korkusu / Bazı anlar vardır öylece geçip gider / Bir baba oğluna eğilir bir şeyler söyler / O sevgili an, o biricik an / Yaşarken nasıl da önemsizdir / Bir dokunuş, bir ok gibi döner gelir. / Her şey cam! Kayıtsız saydam / Ardındaki yaşamı içine çekiyor. / Dün oturdum geçmiş günleri saydım, / Şimdi bir kadın adımı çağırırsa / Bir sır olup yapışsam cama / Silseniz bile beni çıkaramazsınız. (Tanyol, 2006: 35).

Şiirde "imge bilinci" ndeki işleyişi üçlü konumda ve oluş içinde şu şekilde gösterebiliriz: Süresel varoluş, mutlak (anlamın doğuşu, biçimin biçiminin tanrısı): Her şey cam, yolun sonundaki saydam şekil, suya dönüşür dönüşmez dağılacak, parmak uçlarından başlayan bir duygu, sanki diklemesine durmadan akan ve akmayan su, bazı anlar vardır öylece geçip gider, şimdi bir kadın adımı çağırırsa, mekânsal varoluş, mutlakın kendisini gerçekleştirme alanı, öznenin bilinçsizliği konumu; (biçim) Biz burada oturmuş yalnızlığımızın ve can sıkıntısının kaydını tutuyoruz, cam kalbimize batacak, nasıl önce el, sonra kol, boyun, beden, bazı anlar vardır, öylece geçip gider, bir baba eğilir oğluna bir şeyler söyler, yaşarken nasıl da önemsizdir, dün oturdum geçmiş günleri saydım. izdüşüm: en son kalbe uzanır, bu uyuşma olmamalı nasılsa hepimiz sevgiden bahseder gibi değil miyiz, elim değer değmez anlıyorum, içimde bir havuzu keşfetmenin korkusu, o sevgili an, o biricik an, bir dokunuş, bir ok gibi döner gelir, her şey cam, kayıtsız saydam, ardındaki yaşamı içine çekiyor, bir sır olup yapışsam cama, silseniz bile beni çıkaramazsınız.

Oluşu üçlü konumda basamak basamak gösterdiğimiz şiirde biri anlamın kendi süresince hiç şaşmadan kendisini gerçekleştirmeye devam ettirdiği, diğeri onun bilincinden habersiz oluşa tesadüf eden konum olmak üzere iki türlü varoluş devam edip gitmektedir. Mekânsal varoluş algısı konumundaki insan, yolun sonundaki saydam şekilden habersizdir. Bu habersizliği içinde cam kalbine saplandığında onu fark etmekte; fakat saplananın bilincine sahip olamamaktadır. O kendisini ortaya koymakta ama mekânsal algı onun algılanmasına izin vermemektedir. Burada etki alanının da tanımlandığını görmekteyiz. Babanın oğluna dokunması ânının anlamı kendisini ok olup geri döndüğü zaman tamamlamış olmaktadır. Bu anlama ânı, dönüşümün bilincini ve algı dışı konumun ikisini birden ortaya koyan üçlü bir konumdur. Saydam şekil sesin ışık olmasıyla aynılaştırmakta, ses ve ışık biçimi, donmuşluğu reddetmektedir. Biçim almamış hâliyle ses, ışık ve katılaşmamış cam henüz yaratılma durumundadır. Hiçbir şey gerçek biçimini almış değildir. Oluşum hâlidir. Toz ya da su, cam olup düşüncemize, varlık alanımıza batmakta; anlamını bulduğunda yaratılmış olmaktadır. Anlam kendi mutlakında kendisini yani kendi yaşamını deneyimleyen üçlü varoluş konumundaki insan için nerede doğduğu, hangi yöntemlerle ilerlediği ve nerede sonlandığı –ancak nihai amacını bulduğunda- anlamı yaratan, tanık olan ve tanıklık edilen tarafından anlaşılabilen bir süreçtir. Zerrecikler hâlinde dolaşmakta, anlam ne için yaratılmışsa ses onu bulmakta ve bulduğuna batmaktadır. Tozun yere inişi anlamın gelişine yerini ve zamanını bularak anlam kazanmasına karşılık gelmektedir. Arkasını gösteren cam, anlamın doğuşunun, ertelenmesinin ve gerçekleşme ânının, süresel varoluşun gerçekleşme biçimiyle, onun algısına sahip tanıklık bilinciyle şeffaf bir şekilde açık edildiği konumu ifade etmekten önce edilgenliğini korumaktadır. Aynı oluş sürecini Tanyol'un "Kavrayış" şiirinde düşüncenin doğuşu, ilerleyişi ve biçimlenişi konumlarında görmekteyiz:

Bir yerde durmuştuk, belki Asur! / belki kalbimize ok gibi saplanan keder / ve kalesinden düşmüş bir burç gibiydi / onu görmüştük ve o değildi / gördüğümüz serap / bir atın kırılan resminden doğan nehir / aktığı hiçliğe rengini bırakıyor / bir iç deniz bu, suyun içine doğan fikir / ben bir nehirden doğmuştum kırlara doğru / o canlı dudaklarda kanayan bir 'evet' sesinden /... / sen gelince / ağaçlar yerlerinden sıcıyor. (Tanyol, 2006: 56).

Durulan yer, nihai hedefini bulup gerçekleşen ilk anlamın doğuş anının izdüşümüyle sonucunu birleştirmekte yani anlam doğuş gerekçesini tamamlamaktadır. Oluş süreci ise henüz sonuçlanmamış yani biçim almamış konumunda hiçliğe doğru akmaktadır. Hiçliğe doğru akış anlamın henüz sona ulaşmadığı konumu ifade ederken evet sesi ve Asur'da noktası süresel varoluşu karşılayan fikrin yani anlamın doğuşunun içsel konumunu, bir anlamın doğuş anı durağı "anlamsal durak" biçiminde ortaya

koyarken hiçliğe doğru ilerleyiş öznenin anlamın gerçekleşmesinin nihai amacını bilmediği mekânsal varoluş konumundan açılımını verir niteliktedir. Diğer taraftan mutlakın bir anlamın gerçekleşme süreci konumunda özne açısından anlamını açık eder. Bu ilerleyiş doğan ilerleyen ve “*evet sesi*”yle mekânsal varoluşla süresel varoluşu birleştiren bir “izdüşüm” olan sürecin şiirsel örnekçesi olmaktadır. “Kavrayış” mutlakın bir kendisini gerçekleştirme sürecinin daha geniş oluşumlarının ortaya konulabileceği önemli bir örnekçe konumundadır. Şiirin adını aldığı kavrayış sözcüğü mutlakın içsel bir süreç konumunda doğuş anı, oluşum süreci ve öznenin onu hem tanıklık edip hem de bizzat mekânsal varoluş konumunda yani yaşamsal alanda anlamsal bir durak olarak kavradığı konumu ortaya koymaktadır. Kavrayış bu konumuyla mutlakla öznenin hem bir bilinç hem de eylem olarak varlık alanındaki konumlarını gözler önüne serer mahiyettedir. Bu, özbenlik algısındaki insanın yaşam alanı, bu yaşamın şart ve imkânlarıyla varlık alanında nasıl deneyimlenebildiğinin ifadesiyken şiir de bir imge bilinci olarak bu olabilirliğin kendisi yani bu tarz yaşamın ortaya konulduğu bir tanıklık belgesi olmaktadır. Görüldüğü gibi bu “imge bilinci” kavramıyla ortaya koyduğumuz yeni yaşamın yeni insanın, insanın mutlakı bir kendi özü olarak deneyimleyebileceği durumun dolayısıyla mutlak insan ilişkisinin yeni anlamıyla ortaya konulduğu varlık alanını ifade etmektedir.

Tanyol’un “*Cirruculum Vitae*”si anlamın oluş sürecinin insan yaşamının tamamıyla ilişkilendirildiği daha geniş ölçekli bir konum arzeder.

Yolculuğumu düşledim / bir insan olarak ne çok yoldan geçmişim / iz bırakmadan geçmişim / toz uçar çünkü / ve indiği yerde onu kim biçimlendirir / sudan gümüş halkalar yaratan usta / yaz onu ay ışığından kafeslere kapatır / bir şeker kırıntısı kalmış avuçlarımda / ta çocukluğumdan beri beni avutan.” (Tanyol, 2006: 7).

Tanyol’un “özgeçmiş” (*Cirriculum Vitae*, CV) geçtiği yollarda bıraktığı kayda geçmemiş tozdan oluşur. Toz kayda geçmeyen asıl yol hikâyesidir. Yani mutlakın özne tarafından kavrayıştaki bilinçle kavranmadığı “izdüşüm” olmadığı durumların tamamıdır. Diğer taraftan tıpkı kavrayışta olduğu gibi tozlar yere inerken biçimlendirilir, anlam kazanır. Bunu, mutlakın özneye birlikteliği anlamında “biçimin biçiminin tanrısı” kavramıyla ifade etmiştik. Kavrayışta süreç yani biçimin biçimlenme süreci ve biçimden önceki doğuş anı izdüşüme dönüşünceye kadar ortaya konulmuşken burada iz denilen ve toz halinde bulunan yani henüz öznenin mutlakın bilinciyle izdüşüm olmadığı anlamsal duraklara karşılık gelmektedir. Bu anlamsal duraklarda anlam mutlakın sonradan anlaşıldığı fakat yoldan geçerken yani yaşarken fark edilmemiş konumunu ifade eder mahiyettedir. Yani mutlak özneye ilişkili olarak kendisini ortaya koymuş fakat öznenin bilinci “geçmişte” onu gerçekleştirecek “Kavrayış”ta olduğu gibi bir izdüşüm yaratacak konuma ulaşmamıştır. Böyle olduğu

için de mutlak bir kendisini gerçekleştiren konumunda öznenin algılamadığı izlerde henüz biçimlenmemiş yere inen toz halinde ifade edilmiştir. Çocukluktan başlayan ve bu süreçte elde kalan kırıntıların nedeni budur. Ele geçmemiş, deneyimlenmemiş, izdüşüm olmamış anlam onu sonradan fark edenin elinde çocukluktan kalan kırıntılar konumundadır. Fakat bir şimdide onu fark eden için kırıntılar henüz yere inmemiş yani biçimlenmemiş anlamlardır. Her an bu kırıntılar bir şimdi bilinciyle yeniden izdüşüme dönüşebilir potansiyeller olarak mevcuttur. Bu konumda kırıntılar yeni anlamlara dönüşerek biçimlenmektedir. Yere inme ânı süresel varoluşu mekânsal varoluşta bir izdüşüm hâline getirmekte, yolculuk bu toza biçim veren bir ustanın onu yeryüzünde biçimlendirmesi sonucu oluşmaktadır. Anlam izdüşümlerle ve kayıt altına alınamayan oluşuyla kendini gerçekleştirmekte, izdüşüm öyküsellik yolculuğunun kendisini gerçekleştirme ânında mekânsal varoluş alanında varlık konumunda bulunmaktadır. Tanyol'un ifadesiyle bu, tozun yere inmesidir. Bu konum, öykünün sahibiyle buluşmasıyla aynı şeydir. Öznenin oluş karşısındaki edilgenliği onu yalnızca tanık konumunda tutmaktadır.

"Bahçe", sürekli biçimlenmeyi mutlakın kendisini bir anlamı başka bir anlam için tamamlayıp yeni bir anlam için kapattığı izdüşümü bir anlamsal durak konumunda ortaya koyan önemli şiirlerden birisidir. Şiirde gündüz ve gece asıl anlamın, mutlakın kendisini gerçekleştirme alanının örtüleridir. Yani biçimlenmiş ve öznenin mekânsal varoluş alanında örtü değil de hakikatin gerçeğin kendisiymiş gibi algıladığı yaşamıdır. Oysa bu biçimin biçiminin tanrısı için bir örtü, zahir, dış gerçektir. Asıl anlamsa örtüyü toplayanla örtünün toplandığını fark eden arasında gerçekleşen süresel varoluşta mutlakı bir asıl anlam, iç gerçek konumunda yaşayan için toplanma, değişim ve biçimlenme anının tanıklığıdır. Bu konumdaki özbenlik; bağışlanan yaşamın, dün doğan aydınlıkla –anlamın doğuş anı, bugün biçimlenen- bugün yaşamış olandır.

Çimleri sulamaya çıktım / Güneşin altında pırıldayan yıldızlar / Bir adak sunmalıyım
tanrılara / Bana bağışladıkları yaşam için / İçim dünden kalan aydınlıkla dolu /
Uzanyorum yanına gölgeden dostlarımın / Kadeh kaldırıyoruz ay ışığına: açılan yola /
Kimimiz oradan gelmişti dönecek gene oraya / Çayı demlemeye gittim / Döndüğümde
gece usulca çekip katlamış / Yalnızca bir örtü olan bahçeyi" (Tanyol, 2006: 11).

Şiiri yalnızca mekânsal varoluş alanında yaşayan özne konumundan ele aldığımızda, örtü, ses ve vaso anlamın içine hapsolüp hayatını sürdürdüğü tarihselliklerdir. Özne bu konumuyla "yalnızca bir örtü olan bahçe"yi hakikat sanmaktadır. Sanmak ve zannetmek, mutlakıyla karşılaşmamış insanın rüyasını ifade eden yaşam dışılıktır. Hayal ve rüya -hayatım roman'da olduğu gibi- mutlakıyla, iç gerçeği ve özbenliğiyle karşılaşmamış insanın sıkışıp kaldığı kafestir. Bahçe şiirinde "sudan gümüş halkalar yaratan usta" bu sefer "ay ışığından kafesler" değil, -bahçe'de

süresel varoluş içinde bu yaratmanın izidir- rüya ve hayal kendisini gerçekleştirmemiş yani mutlaka yaratmamış insanın öbür kişiliğini yani mutlakı hapsediği kafeslerdir. Bu, mekânsal varoluşta sıkışıp kalan insandır. Öbür kişiliği ya da özbenliği kapatıldığı kafeste kendisini hayal ve rüya olarak açık etmektedir. Mutlakla karşılaşmamış insan için bu konumdaki asıl kendisi daima bir hayal ve rüyadan ibaret kalacaktır. Çünkü öykü konusunda da söylediğimiz gibi kişinin asıl yaşam öyküsü ancak kendisini mutlaka kendi mutlakıyla gerçekleştirebileceği mekânsal varoluş alanının ötekileşmesinde karşılığı bulunmayan bir asıldır. Dikkat edilecek olursa mutlak, hakikat ya da asıl gerçek karşısında ikincillenen hayal ve rüya kavramları, tam olarak gerçek anlamlarını bulmaktadırlar. Onlar sözcüğün tam anlamıyla rüya ve hayaldirler. Gerçek bir mutlak değildirler. Bu kafes postmodernde mutlakı “görüntü” konumuna hapseden kafesin kendisidir. Çünkü “görüntü” öznenin yaşamsal alanında izdüşüm olma konumunda bulunmamakta, aksine onun gerçek yaşamdaki karşılığını yok etmektedir. Bu konumu Tanyol’un mitolojik unsurlarla yarattığı anlamlarda da görmekteyiz. Mitolojik anlam “ses-varlık”ın anlam dünyasının tarihselidir. Tarihsel donmuş bir anlam biçimi değil, yaşayan bir varlık bilincinin orada bulunuşudur. Anlam, algılayanın bilinciyle tamamlanır. Bu konumunda mitoloji anlamın maddeden sıyrılması; yani tarihsel izdüşümüdür. Ses-varlıkla karşılaşan mitolojinin anlamıyla buluşan izdüşüm, anlamın yeniden yaratıldığı her bir konuma, yani şiirselliğe karşılık gelmektedir. Mekânsal varoluş alanında kurulan süresel varoluşun biçim kazanmasıdır. Tanyol’un şiirindeki kayıp ya da "yitik bellek", yitik öykü öznenin merkez arayışını ifade etmektedir. Mitolojinin insanlığın en eski evrensel dili konumunda, anlamın tarihselde deneyimlenmesiyle merkez kaybı arasında yakın bir ilişki olduğu görülmektedir. “Tanrım, beni unutma / Unuturum nasılsa ben / Geçerken / Sularından Lethe’nin” (Tanyol, 2006: 12). Lethe’nin konumu izdüşüm açısından özneyi büyük anlam duraklarıyla yeniden bir izdüşüme dönüştüren, özne ise tarihsel bir anlamı bugün yeniden deneyimleyen kendi merkezinin uzağında, tarihsel uzak anlamın yakınında bulunmaktadır. Öznenin "yitik bellek"iyle tarihseli deneyimlemenin ilişkisi, öznenin mekansal varoluş alanındaki somut varlığını tarihsel bir anlamla değiştirmesi, tarihsel anlam tarafından yutulması olmaktadır. Bu durum Heidegger ve Gadamer’de varlığın “dilini taşıdığı tarihselliğin varlık alanı; varlığı ise gelenekten gelen bir mesaj, sürekli yeniden yorumlanması gereken mazi” (Aktaran: Snyder, 1999: 50) olmasıyla örtüşen öznenin konumunu ifade etmektedir. Bu konumda ötekileşme, bir merkez kaybı olarak yerini tarihsel olana bırakmış olmaktadır. İki durumda da sonuç öznenin merkez kaybı, somut varlık ve deneyim yitimi olmasıdır. Postmodern öznenin mutlakı bir zihinsel gerçek konumunda, -kurgusal- kendi gerçeğinden koparıp başka öykülerle uzak, ötekiyle anlamlandırması tutumu öznenin merkez kaybının gerekçesi olmaktadır. Bu konumda özbenlik asıl anlamı –tıpkı mitolojide Tanyol’un alıntıladığımız Lethe şiirinde olduğu

gibi- kendi süresel varoluşunun tarihte deneyimlenmiş izdüşümleri konumunda algılamaktadır. Şiirdeki unutmaya korkusu hem anlamın tarihsel varlığına hem de öznenin bellek yitimi korkusuna karşılık gelmektedir. Dolayısıyla Tanyol'da "yitik bellek" iki anlama gelmektedir. Birincisi postmodernin insanın şahsi hikayesini çalan - unutturan- bilincin kendisi olmasını, ikincisi, öznenin öyküsünün ötekileşmesinden kaynaklanan kaosu yaratan kendi öyküsünün başka öykülerle -tarihsel anlam dahil olmak üzere- karışmasıdır. İkisinin tek anlamı ise, kendi merkezini ötekileşerek kaybeden öznenin başkalarının merkezlerine karışan kendisini tanıyamayacak kadar iç içe geçmiş durumda bulunmasıdır. Kendi merkezini arayış bu nedenle ancak ötekinin alanından kendi alanını ayırmakla mümkün olabilecek bir alan sorunu konumundadır. Tanyol'un "*Tanrım, beni unutma / Unuturum nasılsa ben / Geçerken / Sularından Lethe'nin*" ifadesinde açıkça gözlemlediğimiz gibi kaybedilen benlik Lethe'nin suyunu ironik biçimde postmodern durumla özdeşleşen kaosun kendisi olmaktadır.

Son olarak Tanyol'un mekânsal varoluşta biçimlenen anlamın, kişisel tarihte yarattığı izdüşümler olarak tanımladığı öznenin konumuna değineceğiz. Özne bu konumda anlamın kendisini gerçekleştirme sürecini izdüşüme sıkışıp kalmak biçiminde algılamaktadır. Bu, Mekânsal varoluş algısındaki öznedir. Tanyol'un bu konumu ortaya koyduğu şiirlerinden birisi olan "*Söz*" şiirinde yeryüzü hayatının oluşturduğu mekânsal varoluş bilincini, kişisel maddî tarih biçiminde gözlemleriz. Evinde yolculuk, yeryüzündeki insanı ifade etmekte, maddede donan anlam taşlaşmaktadır. Taşlaşma, anlam yeniden biçim kazanırken mekânsal varoluş algısındaki insanı onunla yolculuğuna devam etmekten alıkoyan, kişisel maddî tarih kafesidir. Süresel varoluş açısından somut bir anlamda tekrarlanmayacak olan öyküyü hapseden bu konum "*Söz*" şiirinde anlamı bir alana sıkıştırmanın yarattığı ruhsal bir cehennem biçiminde ifadesini bulmaktadır.

Bedenim bir hapisane/. sözler dışarı çıkar çıkmaz özgürleşiyor / ruhum bir cehennem olmalı onlara / bende bulamadıkları huzuru / arıyorlar başka ruhlarda / Çelik bir kutu bu / Bir kalp kadar sert / Ama açmak mümkün gene de / Kimin eski sözleriyle / Mühürlenmiş kendi içinde / Bazı sözler bazı şarkılar olur / Uyandırır içimizdeki insanı / Tam göz ucunda durur saatlerce /Akmamakta direnen o damla gibi" (Tanyol, 2006: 21).

Sözkonusu durum, insanın yeryüzü bilincinin yataylığının ifadesi olmaktadır. "Evin Tarihi"nde zamana boyun eğiş ve öznenin edilgen bir konumda oluşun gerisinde kalmasına karşılık gelerek, anlamın somut nesnelere birikmiş tarihselliğine dönüşmektedir. Evinde yolculuk ise zamana boyun eğiş konumu yaratan unsurdur. Bu, öykünün sabitlemesi anlamın donması anlamına gelen modern bireyin "oyulmuş özsel anı"yla özdeşleşen bilincin kendisidir. Tanyol'da söz; (ruh) bedene sıkışamayacak

kadar özgür, yolculuk; evde sonlanamayacak kadar devamlıdır. Bu nedenle Tanyol, evde yolculuğa karşı tepenin arkasındaki hayatı göstermektedir. Tanyol'da alternatif hayatın yataylığı ruhun evden çıkmasıyla tepenin arkasına gitmesi arasında bir fark olmadığını da ortaya koyar mahiyettedir. Diğer taraftan şahsi öyküyü zorunlu kılan evle, Tanyol'un "çıkın oturma odalarınızın bezgin karanlığından" ifadesiyle olumsuzladığı ev iki varlık alanı arasında yataylaşan öznenin ikili konumunu ve "boşluk" durumunu ortaya koyar mahiyettedir. Kafes, hapisane insanın mekânsal varoluşa sıkışıp kaldığı konumunu ifade etmektedir. Vazo, ev, kafes ve beden somut yaşantısını, yatay yeryüzü bilincinin taşlaşmış yaşantısını ifade etmektedir.

Bu karanlık bir vazo / İçinde unutulmuş çiçeklerin ağır kokusu. / (IV) Bu yağmurla dolu bir vazo / Bir ucundan bakıldığında / Yüzünde kırılmış kederi görürsünüz . (VI), (Tanyol, 2006: 17).

Bu anlamda "Vazolar" şiiri, Tanyol'un dikey bir varoluş olan süresel varoluş alanındaki anlamın yataylaşmasını anlamın yutulduğu "kara delik" konumunda ortaya koyduğu şiirlerinden oluşmaktadır Vazo ve heykel; mekânsal varoluş algısı içindeki öznenin bedeni, bedense; anlamın gerçekleşip gitmiş olan durumunu içinde barındıran kafestir. Bu konumda yutulan anlam taşlaşmayla aynıdır. Öznenin üçlü konumu açısından en üstte, dikey konumda bulunan "kendinde şey" in en altta sabitlenmesini, kendi konumunu kaybetmesini, insanın anlam yitimini nedeni olan yatay yeryüzünü bilincini ortaya koyar mahiyettedir. Yatay yeryüzü bilincinin tek alternatifi ise "kendinde şey" in karşılığı olan ve özünde yeryüzünde bir yabancı, ona ait olmayan "vahiy bilinci" ve vahyin deneyimi olmaktadır. Postmodern öznenin üçlü konumu, dikey varoluşun, "kendinde şey" in, "tanrı parçacığının" varlığının öznenin kendi bilincinde tanıklığını ortaya koymuş olmaktadır.

KAYNAKÇA

- ALTIERI, Charles, (1986), "The Postmodernism of David Antin's Tuning", *College English*, 48:1.
- ASILTÜRK, Baki, (2006), 1980 Kuşağı Türk Şiirinin Poetikası, 2. bs., Toroslu Kitaplığı, İstanbul.
- DERRIDA, Jacques, (1978), *Writing and Difference*, Translated by Alain Bass, London: University of Chicago Press, Chicago.
- FUNK, Rainer, Ben ve Biz: Postmodern İnsanın Psikanalizi, çev. Çağlar Tanyeri, İstanbul: YKY, 2006.

- HASSAN, İhad, (1982), *The Dismemberment of Orfeus: Toward a Postmodern Literature*, Newyork, Oxford University Press.
- HEIDEGGER, Martin, (2003), *Sanat Eserinin Kökeni*, çev. Fatih Tepebaşı, İstanbul: Babil Yayınları.
- HUTCHEON, Linda, (1980), *Narsistic Narrative: The Metafictional Paradox*, Waterloo, Ont., Wilfred Laurier University Pres.
- KANT, Immanuel, (2002), *Pratik Aklın Eleştirisi*, İstanbul: Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları.
- J. R. SNYNER, J.R., (1999), "Modernliğin Sonu Hakkında", *Modernliğin Sonu Postmodern Kültürde Nihilizm ve Hermenutik*, (Ed) G. Vattimo, Çev. Ş. Yalçın, İstanbul: İz Yayınları, ss.8-66.
- MCHALE, Brian, (1982), "Modernist Reading- Postmodernist Tex: The Case of Gravity's Rainbow", *Poetics Today*, 1:1-2, p.85-110
- MAZZARO, Jerome, (1980), *Postmodern American Poetry*, Urbana, University of Illinois Press.
- MEGILL, Alain, (2008), *Aşırılığın Peygamberleri*, çev. Tuncay Birkan, İstanbul: Ayraç Yayınları.
- NIETZSCHE, Friedrich, (2005), *Tragedyanın Doğusu*, çev. Mustafa Tüzel, İstanbul: İthaki Yayınları.
- NIETZSCHE, Firiedrich, (2002), *Güç İstenci*, çev. Sedat Umran, 2. bs., İstanbul: Birey Yayınları.
- PERLOFF, Marjorie, (1981), *The Poetics of İndeterminacy: Rimbaud to Cage*, Princeton NJ, Princeton University Press.
- TANYOL, Tuğrul, (2000), *Büyü Bitti*, İstanbul: YKY
- TANYOL, Tuğrul, (2006), *Her Şey Bir Mevsim*, YKY: İstanbul: YKY
- TUNALI, İsmail, (2000), *Estetik*, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- ÜŞÜR, Sancar Serpil, (1997), *İdeolojinin Serüveni, Yanlış Bilinç ve Hegemonyadan Söyleme*, İmge Yayınevi: Ankara.
- WILDE, Alan, (1981), *Horizon of Assent: Modernizm, Postmodernizm and the İronic İmagination*, Baltimore ve Londra, Johns Hopkins University Press.